VALTIOVARAINMINISTERIÖ

25.11.2019

Kunta- ja aluehallinto-osasto
Mäenpää, Salmela

Hallintovaliokunta

HE 31/2019 vp – asiantuntijakuuleminen 26.11.2019

HE kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Yleistä esityksen vaikutuksista

Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Esityksen perusteella kuntien valtionosuudet vähenevät vuonna 2020 euromääräisesti noin 1,4 miljardia euroa johtuen kuntien verotulomenetysten kompensaatioiden siirrosta omalle momentilleen. Jos kompensaatiota ei oteta huomioon, kasvaa valtionosuuden taso vuoden 2019 talousarviosta vuoteen 2020 noin 550 miljoonaa. Jos otetaan huomioon kuluvan vuoden 3. lisätalousarvioon liittyvä 237 miljoonan kertaluonteinen valtionosuuden lisäys vuodelle 2019 (HE 30/2019 vp, L 1059/2019), on vuodelle 2020 valtionosuuden lisäys vuoteen 2019 verrattuna noin 310 miljoonaa euroa.

Seuraavassa taulukossa on koottuna vuoden 2020 talousarvioesityksen sekä vuoden 2019 lisätalousarvioiden ja täydentävän budjettiesityksen aiheuttamat muutokset valtionosuusmomentin ja uuden verotulomenetysten kompensaatiomomentin määrärahaan.

Taulukko. Momentin 28.90.30 muutos vuodesta 2019 vuoteen 2020.

1 000 €	**2019**	**2020**	**Muutos 2019-2020**
28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen)	**8 491 577**	**7 074 155**	**- 1 417 422**
Verotulomenetysten kompensaation osuus	1 967 000		
Muutos ilman kompensaatiota	6 524 577		**549 578**
Ltae III 2019 lisäys (HE 30/2019)	237 000		
LtaeIV 2019 lisäys	4 100		
Muutos, jos ltae:t otetaan huomioon			308 478
28.90.35 (Valtion korvaus kunnille veroperustemuutoksista aiheutuvista verotulojen menetyksistä)			

Vuoden 2020 lisäys, tae		285 000	
Tae:n täydennys (HE 85/2019 vp)		17 000	
Kompensaatiot yht. 2020		**2 269 000**	

Valtionosuusprosentti (55 §)

Esityksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia korotettaisiin 0,09 prosenttiyksiköllä. Valtionosuus olisi vuoden 2020 alusta 25,46 prosenttia ja kuntien omarahoitusosuus olisi 74,54 prosenttia.

Valtionosuuden mitoituksessa on uusina tehtävinä otettu huomioon hallitusohjelman mukaisesti Vaasan keskussairaalan muutos laajan päivystyksen sairaalaksi (miljoona euroa), perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuuden tukeminen (2 miljoonaa euroa), subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajentaminen (7,1 miljoonaa euroa) ja varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen pienentäminen (6,7 miljoonaa euroa). Lisäksi valtionosuuprosentin muutokseen vaikuttaa lastensuojelun jälkihuollon laajennus (12 miljoonaa euroa) ja A1 -kielen opetuksen aloittamisen varhennus (7,5 miljoonaa euroa). Uusissa tehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia.

Vuodelle 2020 otettu huomioon aiemmista määräaikaista vähennyksistä valtionosuusprosentissa yhteensä 0,01 prosenttiyksikön vähennyksenä pysyviksi siirtyneinä tehtävinä
- Todennetun osaamisen rekisteri (vähennys 250 000 €)
- Vakiomuotoisten tietoluovutusten hinnoittelumuutos (vähennys 1 317 151 €)
- Opiskelijavalintajärjestelmä (vähennys 1 547 000 €).

Indeksikorotus ja kustannustenjaon tarkistus

Vuonna 2020 peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotus olisi 2,4 prosenttia ja siitä aiheutuva valtionosuuden lisäys 166,0 miljoonaa euroa. Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus lisäisi peruspalvelujen valtionosuutta 102,2 miljoonaa euroa.

Määräaikaiset vähennykset ja lisäykset (36 §)

Kilpailukykysopimuksesta aiheutuvien säästöjen huomioon ottamiseksi vuoden 2020 valtionsuuteen ehdotetaan tehtäväksi 233,6 miljoonan euron vähennys, joka toteutettaisiin vähentämällä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 42,56 euroa asukasta kohden. Pitkäaikaistyöttömien eläketukeen liittyen ehdotetaan vähennettäväksi valtionosuutta 4,12 euroa asukasta kohden sekä lääkintä- ja lääkärihelikopteritoiminnan rahoittamiseksi 4,10 euroa asukasta kohden. Lisäksi kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmän toteuttamiseen liittyen kuntien peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään 40 miljoonaa euroa (7,29 euroa asukasta kohden).

Vuodelle 2020 valtionosuuteen ei ehdoteta tehtäväksi määräaikaisia lisäyksiä. Kuluvan vuoden 3. lisätalousarvioon liittynyt kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 §:n muuttamisesta annettu laki (1059/2019) tuli voimaan 11.11.2019. Sen mukaan 237 miljoonan euron kertakorvaus kilpailukykysopimuksen lomarahaleikkauksista aiheutuvan kaksinkertaisen vaikutuksen poistamiseksi maksetaan vuoden 2020 sijasta jo vuonna 2019.

Sairastavuuskerroin (7 §)

Valtionosuuden sairastavuuskertoimen osatekijöiden painot ja niiden kustannustekijöiden painokertoimet tarkistetaan vuodesta 2020 lukien. Päivitys tulee lakisääteisesti tehdä viiden vuoden välein uusilla tiedoilla, jotka perustuvat Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen tutkimukseen (THL Tutkimuksesta tiiviisti 38/2019).

Sairastavuuskertoimen osatekijöitä ovat terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon kustannukset. Terveydenhuollon painoksi ehdotetaan 54,84, vanhustenhuollon painoksi 28,00 ja sosiaalihuollon painoksi 17,16. THL:n tutkimuksen mukaan kustannustekijöiden painokertoimissa merkittävimmät muutokset terveydenhuollossa ovat psykoosien ja työkyvyttömyyden painokertoimien pieneneminen sekä syövän aiempia korkeammat painokertoimet. Vanhustenhuollossa merkittävin muutos on se, että sydämen rytmihäiriö ja vajaatoiminta eivät ollut enää yksiselitteisesti yhteydessä kustannuksiin. Sosiaalipalvelujen osalta sairastavuuskertoimessa otetaan huomioon ainoastaan alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten painokerroin, jonka arvo nousi.

Päivityksestä aiheutuu kuntakohtaisia vaikutuksia sairastavuuskertoimeen ja siten kunnan saaman valtionosuuden määrään. Esityksen perustelujen (HE s. 7) mukaan sairastavuuskertoimen painojen päivittämisestä aiheutuvat muutokset kunnan valtionosuuteen ovat osassa kuntia varsin merkittäviä. Muutosten suuruusluokka ei kuitenkaan poikkea vuosittaisista sairastavuuskertoimen tekijöiden muutoksista johtuvista vaikutuksista kunnan valtionosuuden määrään. Kuntakohtaiset muutokset vaihtelevat suurimmillaan 110 euron vähennyksestä 137 euron lisäykseen asukasta kohden. Yhteensä 17 kunnalla negatiivinen muutos olisi vähintään 50 euroa asukasta kohden ja 27:lla positiivinen muutos olisi vähintään 50 euroa asukasta kohden. Vaikutukset johtuvat sairastavuuden suuresta painoarvosta valtionosuuden määräytymistekijänä.

Veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus (36 a §) - HE 85/2019 vp huomioon ottaminen

Veroperustemuutoksista aiheutuva verotulomenetysten korvaus kunnille ehdotetaan valtionosuusjärjestelmä läpinäkyvyyden edistämiseksi erotettavaksi valtion talousarviossa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta erilliselle momentille. Menettelystä säädettäisiin edelleen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa ja korvaus maksettaisiin kunnalle peruspalvelujen valtionosuuden yhteydessä. Kunnille korvataan vuodesta 2010 lukien toteutetuista veroperustemuutoksista johtuvat verotulovähennykset. Yksittäiselle kunnalle maksettava määrä vastaa veroperustemuutoksen sille aiheuttamaa verotulojen menetystä. Esityksen mukaan vuoden 2020 verotuksessa toteutettavista veroperustemuutoksista johtuvia verotulovähennyksiä vastaavasti kunnille maksettaisiin yhteensä 285 miljoonaa euroa ja aiempien vuosien veroperustemuutokset huomioon otettuna yhteensä 2 252 miljoonaa euroa.

Veroperustemuutoksista johtuvien verotulovähennysten korvauksessa tulee kuitenkin ottaa lisäksi huomioon eduskunnalle 14.11.2019 annettu hallituksen esitys (HE 85/2019 vp) laiksi koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020—2023 sekä laeiksi verontilityslain ja tuloverolain väliaikaisesta muuttamisesta. Mainittu esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen sekä nyt hallintovaliokunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta, ja on tarkoitettu käsiteltäväksi niiden yhteydessä.

Veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksessa otettava kunnallisverotulojen menetys on em. esityksen mukaan 17 miljoonaa euroa vuodelle 2020.

Teknisluonteiset muutosehdotukset

Soveltamisala (1 §):

- Lainsäädännön muutoksista johtuvia päivityksiä luettelossa mainittuihin lakeihin

Päätös valtionosuuden myöntämisestä sekä veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksesta (48 §), Valtionosuuksien, kotikuntakorvauksien ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksen maksaminen (49 §) ja Oikaisumenettely (64 §):

- teknisiä muutoksia, jotka liittyvät veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksen erottamiseen valtionosuuksista

Korvaus opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä (41 a §), Kotikuntakorvausta koskeva riita (45 §) ja Muutoksenhaku (65 §):

- muutetaan pykälissä oleva lakiviittaus hallintolainkäyttölakiin viittaukseksi vuoden 2020 alusta voimaan tulevaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (808/2019).